

**Комунальний заклад Київської обласної ради
"Чорнобильський медичний фаховий коледж"**

Затверджую
Заст. директора
з навчальної роботи
Тетяна САЛОБУТА
"28" 01 2025 року

Циклова комісія клінічних дисциплін

**РОБОЧА ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА
ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА**

Галузь знань:	22 Охорона здоров'я
Спеціальність:	223 Медсестринство
Освітньо-професійна програма:	Лікувальна справа
Освітньо-професійний ступінь:	Фаховий молодший бакалавр
Вид освітнього компонента:	Обов'язковий
Мова викладання:	Українська

Робоча програма: **Виробнича практика**

для здобувачів освіти за спеціальністю 223 Медсестринство,
Освітньо-професійна програма Лікувальна справа
2023 року

Кравченко Тетяна Володимирівна, викладач вищої категорії,
викладач-методист

Розробники: (вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Робоча програма схвалена на засіданні циклової комісії клінічних
дисциплін

Протокол від "28" 01 2025 року № 6

Голова комісії **Марія ШУЛЛА**

1. Опис освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, напрямок підготовки, освітньо- професійний ступінь:	Характеристика освітнього компонента
Кількість кредитів — <u>12</u>	Галузь знань <u>22 Охорона здоров'я</u> Спеціальність <u>223 Медсестринство</u>	Нормативна
Модулів – 4	Освітньо-професійна програма: <u>Лікувальна справа</u>	Рік підготовки:
Змістових модулів – 8 Загальна кількість годин - 360		<u>2-й</u>
		Семестр
		<u>4-й</u>
		Лекцій:
		-
		Практичні:
		<u>288 год.</u>
		Самостійна робота:
		<u>72 год.</u>
Тижневих годин для денної форми навчання - 45 ; аудиторних – 36; самостійної роботи студента – 9.	Освітньо-професійний ступінь: <u>фаховий молодший бакалавр</u>	Вид контролю: <u>Диф. залік</u>

2. Мета та завдання освітнього компоненту

Практика здобувачів освіти освітньо – професійного ступеню «фаховий молодший бакалавр» медичних навчальних закладів є невід’ємною складовою процесу підготовки спеціалістів у навчальних закладах фахової передвищої освіти. Вона передбачає послідовність її проведення в три етапи після отримання достатнього обсягу теоретичних знань та практичних навичок і вмінь, загальних та фахових компетентностей.

Робочу програму виробничої практики складено відповідно до освітньо – професійної програми “Лікувальна справа” 2023 року та та навчальних планів 2023 р.

При проведенні практики слід керуватися навчальним планом 2023р., програмами, чинними наказами Міністерства освіти і науки України, Міністерства охорони здоров’я України та положенням про проведення практики.

За навчальним планом тривалість практики становить:

	Види практики	Кількість тижнів	Усього годин	Робота в ЛПУ	Самостійна робота	Вид контролю
1	Виробнича практика по догляду за пацієнтами та медичній маніпуляційній техніці	2	90	72	18	Диф. залік
2	Виробнича	8	360	288	72	Диф. залік
3	Переддипломна	8	360	288	72	Диф. залік
	Усього	18	810	648	162	

Під час проходження практики 1/5 від загального обсягу часу виділяється на самостійну роботу, яка включає удосконалення засвоєних практичних навичок, роботу в бібліотеці, написання історій хвороб та санітарно-освітню роботу. Практика проводиться на базах лікувально-профілактичних закладів, затверджених наказом по управлінню охорони здоров’я обласної держадміністрації, відповідно до вимог програми.

Базами проходження практики на період 2023- 2028 рр.(5 років) визначені наступні заклади охорони здоров’я Київської області:

- КНП Яготинської міської ради «Яготинська центральна міська лікарня»;
- КНП Яготинської міської ради «Яготинський центр первинної медико-санітарної допомоги»;
- КНП «Бориспільська багатoproфільна лікарня інтенсивного лікування»;
- КНП «Бориспільський міський центр первинної медико-санітарної допомоги»;
- КНП «Баришівська багатoproфільна лікарня» Баришівської селищної ради Київської області;
- КНП «Центр первинної медико-санітарної допомоги» Баришівської селищної ради Київської області;
- КНП Березанська міська лікарня Березанської міської ради;
- КНП «Переяславська багатoproфільна лікарня інтенсивного лікування» Переяславської міської ради, Студениківської сільської ради, Ташанської сільської ради, Дівичківської сільської ради та Циблівської сільської ради;
- КНП «Переяславський центр первинної медико-санітарної допомоги» Переяславської міської ради та Циблівської сільської ради;
- КНП Згурівська лікарня Згурівської селищної ради;
- КНП «Згурівський центр первинної медико-санітарної допомоги» Згурівської селищної ради Київської області.

Умовою якісної підготовки здобувачів освіти під час проходження практики є

дотримання єдиних вимог до техніки виконання маніпуляцій на базах лікувально-профілактичних закладів, які забезпечуються співпрацею методичних, загальних і безпосередніх керівників. Тривалість робочого тижня здобувачів освіти становить 36 год роботи в лікувально-профілактичному закладі та 9 год для самостійної роботи.

На період практики здобувачів освіти розподіляють за графіком по декілька осіб на робочі місця медичної сестри та фельдшера.

Обов'язки здобувачів освіти на практиці:

- своєчасно прибути на базу практики;
- вивчити і суворо дотримуватись правил охорони праці, техніки безпеки і виробничої санітарії;
- виконувати всі завдання, що передбачаються програмою практики та правила внутрішнього розпорядку лікувально-профілактичного закладу;
- подати до коледжу щоденник практики, характеристики та індивідуально виконані завдання /при наявності/ та іншу необхідну документацію;
- нести відповідальність за виконану роботу та її результати на рівні зі штатними працівниками лікувального закладу;
- брати активну участь у суспільному житті колективу лікарні (п'ятихвилинки, виробничі наради, конференції, конкурси тощо);
- по закінченні практики брати участь у підсумковій конференції;
- дотримуватися правил медичної етики та деонтології;
- проводити санітарно-освітню роботу з пацієнтами та їхніми родичами, вагітними та породіллями.
- своєчасно скласти залік з практики.

Обов'язки методичного керівника практики:

- здійснювати зв'язок з керівниками практики від лікувальних закладів;
- скласти графік проходження практики здобувачів освіти відповідно до робочої програми;
- брати участь у розподілі здобувачів освіти по робочих місцях;
- здійснювати контроль за веденням щоденників практикантами, ходом виконання програми;
- надавати методичну допомогу з техніки виконання маніпуляцій, елементів догляду за хворими, питань надання невідкладної допомоги;
- розробляти тематику індивідуальних завдань, перевіряти їх виконання;
- проводити зі здобувачами освіти конференції, семінари за розділами програми;
- оцінювати результати виконання здобувачами освіти програми практики;
- своєчасно проводити контроль за ходом практики на лікувальних базах;
- вести облік відвідування здобувачами освіти практики;
- брати активну участь у підготовці диференційованого заліку з практики;
- своєчасно інформувати навчальну частину коледжу про хід практики на базах;
- проводити профорієнтаційну роботу з молоддю, що працює в лікувально-профілактичних закладах;
- збирати відгуки про випускників КЗ КОР «Чорнобильський медичний фаховий коледж», які працюють у лікувально-профілактичних закладах.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ

Медсестринська практика проводиться з метою:

- повного оволодіння технікою виконання маніпуляцій, передбачених програмою;

- закріплення, систематизації та поглиблення теоретичних знань із спеціальних предметів, розвиток професійного мислення;
- здійснення диференційованого догляду за хворими;
- засвоєння принципів організації лікувально-охоронного режиму і методів санітарно-освітньої роботи.

Самостійно і під контролем медсестер ЛПУ, здобувачі освіти виконують обов'язкові практичні навички, оцінюють стан важкості хворих, здійснюють догляд за важкохворими, беруть участь у наданні невідкладної допомоги, проведенні профілактичних оглядів, закріплюють навички роботи з медичною документацією. Разом з лікарями і досвідченими медсестрами проводять патронажну роботу, беруть участь в огляді та обстеженні дітей різних вікових категорій, знайомляться з роботою медсестер, щодо організації і проведення профілактичних щеплень.

Після закінчення практики здобувач освіти повинен знати:

- Основи законодавства України про охорону здоров'я, постанови і рішення Уряду України з питань охорони здоров'я і навколишнього середовища; організаційну структуру; правові, організаційні, економічні та соціальні засади охорони здоров'я в Україні; методiku статистичних досліджень; правила техніки безпеки під час роботи з медичним інструментарієм та обладнанням; питання організаційної діяльності екстремальної медицини та медслужби ЦО.
- Анатомо-фізіологічні, вікові, статеві, психологічні особливості здорової (хворої) людини; причини і фактори ризику виникнення патологічних процесів в організмі, механізм їх виникнення та розвитку; основи фармакотерапії, сумісність, дозування і методiku введення в організм лікарських засобів, правила обліку, виписування та зберігання лікарських препаратів.
- Сучасну класифікацію, етіологію, патогенез, симптоматику захворювань людини, методи обстеження і діагностики, принципи лікування та догляду за хворими, особливості патології в різних вікових групах.
- Принципи профілактики захворювань і основи здорового способу життя, методи санітарно - епідеміологічного обстеження, специфічну профілактику захворювань, основи раціонального харчування, дієти, оптимального режиму праці та побуту, питання охорони здоров'я матері та дитини, методи санітарно-освітньої роботи.

Здобувачі освіти повинні вміти:

- чітко виконувати функціональні обов'язки;
- проводити спостереження за пацієнтом, пораненим, ураженим та оцінювати його стан;
- володіти медичною маніпуляційною технікою;
- готувати пацієнтів та інструментарій до різних видів досліджень;
- здійснювати догляд за тяжкохворими;
- надавати невідкладну медичну до лікарську допомогу хворим з гострими станами та ушкодженнями;
- проводити профілактичну та санітарно-освітню роботу.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК. 8. Здатність до міжособистісної взаємодії.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК)

СК. 1. Здатність до застосовування професійних стандартів та нормативно-правових актів у повсякденній медичній практиці.

СК. 2. Здатність до вміння задовольняти потреби пацієнта протягом різних періодів життя (включаючи процес умирання), шляхом обстеження, діагностики, планування та виконання медичних втручань, оцінювання результату та корекції індивідуальних планів догляду та супроводу пацієнта.

СК. 3. Здатність до самоменеджменту у професійній медичній діяльності.

СК. 4. Здатність до співпраці з пацієнтом, його оточенням, з іншими медичними й соціальними працівниками на засадах сімейно-орієнтованого підходу, враховуючи особливості здоров'я чи перенесені хвороби та фізичні, соціальні, культурні, психологічні, духовні чинники і фактори довкілля, здійснювати санітарно-просвітницьку роботу.

СК. 5. Здатність до динамічної адаптації та саморегуляції у важких життєвих і професійних ситуаціях з урахуванням механізму управління власними емоційною, мотиваційно-вольовою, когнітивною сферами.

СК. 6. Здатність до роботи в мультидисциплінарній команді при здійсненні професійної діяльності, для ефективного надання допомоги пацієнту протягом життя, з урахуванням усіх його проблем зі здоров'ям.

СК. 7. Здатність до вміння обирати обґрунтовані рішення в стандартних клінічних ситуаціях, спираючись на здобуті компетентності та нести відповідальність відповідно до законодавства.

СК. 8. Здатність до використання інформаційного простору та сучасних цифрових технологій в професійній медичній діяльності.

СК. 9. Здатність до використання сукупностей професійних навичок (умінь) при підготовці та проведенні діагностичних досліджень та застосовуванні дезінфікуючих і лікарських засобів у професійній діяльності.

СК. 10. Здатність до забезпечення безпеки пацієнта, дотримання принципів інфекційної та особистої безпеки, збереження здоров'я у процесі здійснення догляду, виконання маніпуляцій, процедур, при переміщенні та транспортуванні пацієнта, наданні екстреної медичної допомоги.

СК. 11. Здатність до застосування сукупностей втручань та дій для забезпечення пацієнту гідного ставлення, конфіденційності, захисту його прав, фізичних, психологічних та духовних потреб на засадах транскультурального медсестринства, толерантної та неосудної поведінки.

СК. 12. Здатність до безперервного професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я (освіта впродовж життя).

СК. 13. Здатність до використання професійно профільованих знань, умінь та навичок для здійснення санітарно-гігієнічних і лабораторних досліджень, протиепідемічних та дезінфекційних заходів.

СК. 14. Здатність до дотримання принципів медичної етики та деонтології.

СК. 15. Здатність до здійснення профілактичних втручань, спрямованих на зменшення інфекційних захворювань серед дорослого та дитячого населення, зокрема вакцинацію згідно з календарем профілактичних щеплень та екстрену імунопрофілактику, включаючи її популяризацію.

Додаткові спеціальні компетентності (ДСК)

ДСК.4. Здатність до застосування практичних умінь та навичок у процесі призначення лікування та розрахунку дози лікарських засобів, які вводяться пацієнтам різного віку у типових випадках найбільш поширених захворювань.

САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

З метою набуття здобувачами освіти під час практики умінь та навичок для самостійного розв'язання виробничих, наукових і організаційних завдань та активізації їх діяльності,

розширення світогляду, підвищення ініціативи, здобувачам освіти пропонується виконати такі індивідуальні завдання, а саме:

- виготовлення тематичних санбюлетенів, таблиць, муляжів, кросвордів тощо (за рекомендаціями методичних керівників практики);
- проведення профорієнтаційної роботи серед працюючої молоді в лікувально-профілактичних закладах та школах за місцем проходження практики;
- вивчення структури захворювань у місцях проходження практики (збирання статистичних даних з окремих патологічних одиниць), враховуючи дані сучасної екологічної ситуації;
- збирання відгуків про випускників КЗ КОР «Чорнобильський медичний фаховий коледж», які працюють на базах практики.

ЗАНЯТТЯ ТА ЕКСКУРСІЇ ПІД ЧАС ПРАКТИКИ

Під час проходження практики рекомендується проводити зі здобувачами освіти - практикантами семінари, консультації як методичним, так і безпосереднім керівниками практик. Тематика їх має бути різноманітною, відповідати змісту програм. Пропонується також вивчення чинних наказів та інструкцій Міністерства охорони здоров'я України. Можна виділити один день на 2 тижні (10-14 днів) для консультацій у коледжі. Тематика семінарів та конференцій складається за навчальним закладом індивідуально, а час проведення визначається графіком (вказується день та час їх проведення).

Рекомендується також проведення екскурсій у діагностичні центри, спеціалізовані відділення (час екскурсій вказується в графіках практики).

Кількість годин на заняття та екскурсії не повинна перевищувати 6 год на тиждень.

НАВЧАЛЬНІ ПОСІБНИКИ

Під час проходження практики здобувачі освіти повинні вивчити всі інструктивні листи, чинні накази Міністерства охорони здоров'я України та місцевих органів охорони здоров'я, ознайомитися з періодичними виданнями газет, журналів з медицини, іншою літературою, яку можна знайти за місцем проходження практики.

Методичні рекомендації для здобувачів освіти:

- Пройти інструктаж з техніки безпеки, цивільного захисту..
- Вивчити функціональні обов'язки медперсоналу, тих робочих місць, які закріплені за здобувачами освіти.
- Виконувати всі обов'язки здобувача освіти під час практики.
- Вивчити правила заповнення медичної документації (історія хвороби, листки призначення, температурні листки тощо).
- Вести щоденники згідно з вимогами.
- Виконати програму практики.

ФОРМИ І МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Упровадження під час практики чіткої системи поточного та підсумкового контролю виконання програми практики.

Методичний та безпосередній керівники повинні стежити за дисципліною практикантів, виконанням графіка проходження практики, щоденно здійснювати контроль за веденням щоденників (їх змістом, якістю оформлення, відповідністю програмі).

Підсумування практики

Після закінчення терміну практики здобувачі освіти звітують про виконання практики та індивідуальних завдань і складають диференційований залік за програмою практики відповідно до чинного наказу МОЗ України 07.12.2005 р. № 690 "Про затвердження Положення про організацію та проведення практики здобувачів освіти медичних та фармацевтичних вищих навчальних закладів I—II рівнів акредитації", положення «Про практичну підготовку здобувачів фахової передвищої освіти», затвердженого наказом МОЗ від 01.05.2023р. №510, Положення Коледжу про практичну підготовку здобувачів фахової передвищої освіти

ВИМОГИ ДО ЗВІТУ

Звітним документом є щоденник практики, який містить текстовий і цифровий звіти про виконання програми практики.

3. Програма практики

№ п/п	Вид заняття	Зміст	К-ть годин
<i>семестр</i>			
		ВІДДІЛЕННЯ ТЕРАПЕВТИЧНОГО ПРОФІЛЮ Здобувачі освіти повинні знати: - посадові обов'язки фельдшера, накази та інструкції, які регламентують роботу відділень терапевтичного профілю; - класифікацію, етіологію, патогенез, симптоматику захворювань, принципи лікування та догляду; - методи інструментального обстеження хворих і правила техніки безпеки під час роботи з апаратурою; - невідкладну допомогу при загрозливих станах; - принципи профілактики захворювань; - основи медичної етики і деонтології. Здобувачі освіти повинні вміти: - володіти маніпуляційною технікою та самостійно виконувати обов'язкові практичні навички; - за даними обстеження визначати стан тяжкості захворювання та надавати невідкладну допомогу пацієнтам у разі: бронхіальної астми, легеневої кровотечі, непритомності, колапсу, стенокардії, інфаркту міокарда, гіпертензивного кризу, гострої лівошлуночкової недостатності, блювання, шлунково-кишкової кровотечі, печінкової кольки, ниркової кольки, діабетичної коми, гіпоглікемічної коми, анафілактичного шоку, алергічних станів. РОБОТА В СТАЦІОНАРІ (13 днів) Робочим місцем здобувачів освіти є: - пост медсестри; - маніпуляційний та процедурний кабінети; - кабінети функціональної та інструментальної діагностики. До 6 години робочого часу виділяється на роботу в клінічній	

лабораторії.

На сестринському посту працюють з документацією постової медсестри, здійснюють догляд за хворими в палатах, виконують призначення лікаря, беруть участь у проведенні огляду хворих, у наданні долікарської допомоги при невідкладних станах, виконують заходи, спрямовані на підтримання санітарно-протиепідемічного та лікувально-профілактичного режимів, готують хворих до лабораторних, інструментальних, функціональних обстежень.

У маніпуляційному кабінеті засвоюють правила організації роботи кабінету та підготовки приміщення до роботи, працюють з листками призначень, вводять парентерально різні лікарські препарати, вивчають правила зберігання та обліку сильнодіючих, отруйних, наркотичних засобів.

Готують процедурний кабінет та інструментарій до роботи, беруть участь у підготовці хворих до процедур, здійснюють поточну та заключну дезінфекцію процедурного кабінету. При наявності у відділенні окремого кабінету здобувачі освіти працюють у ньому.

У кабінеті функціональної та інструментальної діагностики удосконалюють навички роботи з різними моделями ЕКГ апаратів, визначають функцію зовнішнього дихання, готують хворих до ендоскопічних, ультразвукових, рентгенологічних обстежень та беруть участь у їх проведенні.

Робота в поліклініці (2 дні)

Робочі місця здобувачів освіти: на прийомі з лікарем загальної практики сімейної медицини та на дільниці з медично з лікарем загальної практики сімейної медицини Під контролем медсестри підбирають контингент хворих для диспансерного огляду, заповнюють медичну документацію, виконують призначені маніпуляції пацієнтам вдома, проводять санітарно-освітню роботу з населенням, заповнюють уніфіковану документацію терапевтичного кабінету поліклініки.

За наявності в поліклініці денного стаціонару, маніпуляційного, процедурного кабінетів, кабінету функціональної діагностики години роботи в поліклініці можуть бути збільшені за рахунок годин роботи на відповідних робочих місцях у стаціонарі.

ВІДДІЛЕННЯ ХІРУРГІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Здобувачі освіти повинні знати:

- чинні накази, інструкції, галузевий стандарт, які регламентують роботу хірургічних відділень, стаціонарів хірургічного і травматологічного кабінетів поліклініки;
- посадові інструкції медичних сестер на кожному робочому місці;

		- симптоматику захворювань та пошкоджень, їх ускладнення, обсяг долікарської допомоги при невідкладних станах; - правила техніки безпеки; - основи медичної етики і деонтології; - тактику надання долікарської допомоги при невідкладних станах; - тактику в разі аварійної ситуації при роботі з кров'ю та іншими біологічними рідинами. Здобувачі освіти повинні вміти: - володіти маніпуляційною технікою та самостійно виконувати обов'язкові практичні навички; - за даними обстеження визначати тяжкість захворювання та надавати невідкладну долікарську допомогу хворим у разі: гострої крововтрати, шлунково-кишкової кровотечі, легеневої кровотечі, кровотечі з носа, поранення ший, переломів хребта (ускладненого і неускладненого), переломів трубчастих кісток, кісток таза, ребер, пневмотораксів, вивиху нижньої щелепи, черепно-мозкової травми, травматичного шоку, хімічних опіків шкірних покривів і стравоходу, термічного опіку, електротравми, відморожень, "гострого живота", гострої затримки сечі, ниркової кольки, маститу, гострого тромбофлебиту, посттрансфузійних ускладнень; - здійснювати особистий протиснідний захист при роботі з кров'ю та іншими біологічними рідинами. Робота у відділенні (13 днів) Робочі місця здобувачів освіти: - пост палатної медсестри; - маніпуляційний кабінет; - чиста та гнійна перев'язувальні; - операційний блок; - гіпсувальний кабінет. Вивчають режим роботи відділень, посадові обов'язки на кожному робочому місці, під контролем досвідчених медичних сестер працюють із хворими у відділенні (приймають та виписують, здійснюють загальний догляд, готують до обстежень, операцій, транспортують та ін.) Беруть участь у підготовці маніпуляційного, перев'язувального кабінетів, операційного блоку до роботи, переливанні крові та кровозамінників, складанні наборів	
--	--	---	--

інструментів до операцій, ознайомлюються з веденням обліку наркотичних та отруйних речовин, готують до стерилізації перев'язний матеріал та інструментарій, знезаражують використаний перев'язний матеріал, асистують лікарю під час перев'язок та операцій, накладають різні види пов'язок, знімають і накладають шви та ін..

Вчаться надавати долікарську допомогу хворим з невідкладними станами та оволодівають технікою проведення реанімаційних заходів.

Вивчають документацію відділення та правила її заповнення.

Робота в поліклініці (2 дні)

Робочі місця здобувачів освіти: хірургічний, травматологічний кабінети і відповідні підрозділи (перев'язочна, мала операційна, гіпсувальна, травматологічний пункт. Практиканти вивчають режими роботи кабінетів, беруть участь у прийомі хворих, виконують маніпуляції під контролем медсестри та відповідно до призначення лікаря; заповнюють медичну документацію, проводять санітарно-освітню роботу.

ВІДДІЛЕННЯ ПЕДІАТРИЧНОГО ПРОФІЛЮ ВІДДІЛЕННЯ ПЕДІАТРИЧНОГО ПРОФІЛЮ

Здобувачі освіти повинні знати:

- чинні накази та інструкції, які регламентують роботу дитячого стаціонару та поліклініки;
- анатомо-фізіологічні особливості дітей різного віку;
- правила вигодовування дітей до року та розрахунок разової та добової кількості їжі;
- симптоматику захворювань, їх ускладнення, обсяг долікарської допомоги при них;
- календар профілактичних щеплень;
- правила медичної етики та деонтології.

Здобувачі освіти повинні знати:

- володіти маніпуляційною технікою та виконувати обов'язкові практичні навички під контролем медичної сестри;
- за даними обстежень оцінювати стан розвитку дитини (фізичний та нервово - психічний), стан тяжкості хворої дитини;
- давати поради батькам щодо вигодовування та заготовування дітей;
- здійснювати догляд і спостереження за хворою та здоровою дитиною;
- надавати долікарську допомогу у разі таких невідкладних станів: гіпертермії, судом,

		ларингоспазму, стенозувального ларинготрахеїту, носової кровотечі, асфіксії новонародженого, дихальної недостатності, астматичного стану, гострої серцевої недостатності, колапсу і непритомності, діабетичної та гіпоглікемічної ком, анафілактичного шоку і алергічних станів, токсикозу з ексікозом, гострої ниркової недостатності; - проводити санітарно-освітню роботу. Робота в стаціонарі (3 дні) Робочі місця здобувачів освіти: - пост медичної сестри соматичних та спеціалізованих відділень; - маніпуляцій кабінет; - процедурний кабінет; - кабінет функціональної діагностики. Самостійна робота здобувачів освіти на кожному робочому місці здійснюється під контролем досвідчених медсестер. Здобувачі освіти проводять огляд дітей, оцінюють їх фізичний і психомоторний розвиток, визначають стан тяжкості захворювання та обсяг заходів з догляду за хворими; беруть участь у наданні долікарської допомоги при невідкладних станах; здійснюють догляд за дітьми різних вікових груп; засвоюють специфіку роботи на різних ділянках (пост медсестри, маніпуляційна, процедурний кабінети); готують хворих до різних обстежень і допомагають лікарю при їх проведенні; виконують призначення лікаря; проводять санітарно-освітню роботу серед батьків та дітей. Робота в поліклініці (2 дні) Робочі місця здобувачів освіти: - на прийомі з педіатром; - у кабінетах профілактичних щеплень та здорової дитини; - у маніпуляційному кабінеті. Здобувачі освіти закріплюють навички самостійної роботи на прийомі з лікарем, виконують маніпуляції і процедури в умовах поліклініки та вдома, здійснюють патронаж здорових і хворих дітей, обслуговують диспансерні групи. Робота в кабінеті здорової дитини, у кабінеті профілактичних щеплень проводиться під безпосереднім керівництвом медсестер цих підрозділів поліклініки. Здобувачі освіти проводять антропометрію, оцінюють фізичний та нервово-психічний розвиток дітей, роблять	
--	--	--	--

щеплення, проводять санітарно-освітню роботу, заповнюють відповідну медичну документацію.

Для забезпечення найбільш ефективного використання робочого часу здобувачі освіти можуть протягом дня працювати на декількох робочих місцях.

З метою повного виконання програми практики можна відпрацьовувати практичні навички на муляжах і фантомах.

ВІДДІЛЕННЯ АКУШЕРСЬКО-ГІНЕКОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ (5 днів)

Здобувачі освіти повинні знати:

- організацію акушерсько-гінекологічної допомоги населенню, чинні накази та інструкції, які регламентують роботу відділень акушерсько-гінекологічного профілю;
- перебіг фізіологічної та патологічної вагітності, методи профілактики ускладнень вагітності, методик обстеження і догляду за вагітними, критерії показань до госпіталізації та транспортування вагітних;
- класифікацію, етіологію, патогенез, симптоматику захворювань, принципи лікування;
- організацію проведення профілактичних оглядів вагітних;
- групи ризику гінекологічних хворих з онкологічною патологією;
- методи обстеження хворих гінекологічного профілю;
- принципи профілактики захворювань.

Здобувачі освіти повинні вміти:

- проводити суб'єктивне і об'єктивне обстеження вагітної і хворої жінки, оцінювати стан;
- володіти маніпуляційною технікою та виконувати обов'язкові практичні навички;
- надавати невідкладну долікарську допомогу.

РОБОТА В ГІНЕКОЛОГІЧНОМУ ВІДДІЛЕННІ (3 дні)

Робочі місця здобувачів освіти:

- медсестринський пост гінекологічного відділення;
- маніпуляційний та процедурний кабінети гінекологічного відділення.

Здобувачі освіти вивчають режим роботи відділення, посадові обов'язки на кожному робочому місці, готують маніпуляційний, процедурний кабінети та малу операційну до

		роботи. Здобувачі освіти оглядають з лікарем гінекологічних хворих, беруть участь у проведенні: - обстеження (здійснюють підготовку хворої жінки до взяття піхвових мазків); - місцевих методів лікування гінекологічних хворих (спринцювання, піхвові ванночки, тампони з мазями), здійснюють підготовку до проведення гінекологічних маніпуляцій і малих операцій; - перебувають та асистують при проведенні гінекологічних маніпуляцій і малих гінекологічних операцій. РОБОТА В ЖІНОЧІЙ КОНСУЛЬТАЦІЇ (2 дні) Робочі місця здобувачів освіти: - на прийомі з лікарем; - у маніпуляційній; - у процедурному кабінеті. Здобувачі освіти допомагають лікарю під час прийому, здійснюють прийом вагітних та хворих жінок, обстежують вагітних, збирають анамнез, вимірюють артеріальний тиск, визначають масу, зріст, зовнішні розміри таза, висоту стояння дна матки, обвід живота, проводять пальпацію плода, оформляють “Індивідуальну карту вагітної та породіллі” і „Обмінну карту вагітної”, оформляють направлення вагітної на обстеження, визначають терміни вагітності, допологової відпустки та пологів, виявляють фактори ризику та визначають групи ризику вагітних, оформляють направлення в стаціонар, беруть участь у проведенні занять з психопрофілактичної підготовки вагітних до пологів, проводять бесіди з вагітними. Здобувачі освіти оглядають з лікарем гінекологічних хворих, беруть участь у проведенні обстеження, визначають диспансерну групу гінекологічних хворих, оформляють медичні карти диспансерного хворого, виписують рецепти, проводять профілактичний огляд жінок, огляд шкіри та слизових оболонок, огляд грудних залоз, беруть участь у проведенні піхвового дослідження і взятті мазків для цитологічного дослідження, оформляють “Журнал онкопрофоглядів”.	
--	--	---	--

4. Структура практики.

Перелік відділень і розподіл часу

№	Відділення ЛПЗ	Кількість	Кількість годин
---	----------------	-----------	-----------------

з/п		днів	Усього	Робота у відділенні	Самостійна робота
1	Терапевтичного профілю				
	стаціонар	13	117	93,6	23,4
	поліклініка	2	18	14,4	3,6
2	Хірургічного профілю				
	стаціонар	13	117	93,6	23,4
	поліклініка	2	18	14,4	3,6
3	Педіатричного профілю				
	стаціонар	3	27	21,6	5,4
	поліклініка	2	18	14,4	3,6
4	Акушерсько-гінекологічного профілю				
	гінекологічне відділення	3	27	21,6	5,4
	жіноча консультація	2	18	14,4	3,6
	Усього:	40	360	288	72

ПЕРЕЛІК ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК ТЕРАПЕВТИЧНИЙ ПРОФІЛЬ

1. Реєстрація пацієнтів, які поступають у стаціонар.
2. Здійснення огляду пацієнта, оцінка його стану.
3. Проведення термометрії, записування результатів в температурному листку.
4. Дослідження артеріального пульсу, його характеристика, реєстрація.
5. Вимірювання артеріального тиску, його оцінка, реєстрація.
6. Визначення частоти, глибини, ритму дихання, оцінка отриманих даних.
7. Підготовка пацієнтів до:
 - збирання сечі для загальноклінічного аналізу, на наявність глюкози, кетонів, білірубину, визначення рівня діастазу, аналізів сечі за Нечипоренком, Зимницьким;
 - збирання калу для бактеріологічного дослідження, на яйця гельмінтів, приховану кров;
 - гастроскопії, бронхоскопії, ректороманоскопії, колоноскопії;
 - УЗД органів черевної порожнини;
 - рентгенологічних досліджень органів травного каналу, нирок;
 - плевральної та абдомінальної пункції.
8. Реєстрація електрокардіограм, проведення пневмотахометрії, спірографії.
9. Підготовки маніпуляційного стола до роботи.
10. Проведення діагностичної проби на індивідуальну чутливість до лікарських засобів.
11. Розведення і розрахунок дози антибіотика.
12. Виконання ін'єкцій внутрішньошкірних, підшкірних, внутрішньом'язових, внутрішньовенних вливань.
13. Заповнення системи одноразового використання інфузійним розчином.
14. Узяття крові із вени для імунологічних, біохімічних та бактеріологічних досліджень.
15. Проведення дезінфекції, передстерилізаційного очищення виробів медичного призначення.

призначення.

16. Проведення контролю якості передстерилізаційного очищення виробів медичного призначення на наявність залишків крові та мийних засобів.
17. Промивання шлунка.
18. Проведення фракційного та дуоденального зондувань.
19. Поставлення клізм: очисної, сифонної, олійної, лікувальної.
20. Проведення катетеризації сечового міхура.
21. Техніка користування функціональним ліжком.
22. Заміна натільної та постільної білизни лежачому пацієнту.
23. Годування тяжкохворого.
24. Обробка шкіри, профілактика пролежнів.
25. Подавання судна, сечоприймача та їх дезінфекція.
26. Накладання зігрівального компресу.
27. Техніка застосування медичних банок.
28. Техніка накладання гірчичників.
29. Подача кисню з кисневої подушки.
30. Техніка користування дозованим аерозольним інгалятором.
31. Застосування грілки та міхура з льодом.
32. Узяття мазків із зівя та порожнини носа.
33. Збирання мокротиння для дослідження.
34. Підготовка зондів, катетерів, наконечників до маніпуляції.
35. Приготування розчинів хлорного вапна, хлораміну, сучасних дезінфекційних розчинів.
36. Виписування, облік і зберігання сильнодіючих, наркотичних та отруйних речовин згідно з чинними наказами.
37. Констатація смерті, правила поводження з трупом.
38. Здійснення огляду пацієнта, оцінка його стану.
39. Проведення термометрії, записування результатів у температурному листку.
40. Дослідження артеріального пульсу, його характеристика, реєстрація.
41. Вимірювання артеріального тиску, його оцінка, реєстрація.
42. Робота з листком призначень.
43. Підготовка пацієнтів та всього необхідного до:
 - загального аналізу сечі, визначення білка, цукру та кетонів тїл експрес-методами, аналізу сечі на цукор, діастазу, аналізів сечі за Нечипоренком, Зимницьким;
 - аналізів калу на яйця гельмінтів, приховану кров, копрограму,
 - УЗД органів черевної порожнини,
 - рентгенологічних досліджень органів травного каналу, нирок,
44. Реєстрація електрокардіограм.
45. Підготовка маніпуляційного стола до роботи.
46. Виконання внутрішньошкірних, підшкірних, внутрішньом'язових ін'єкцій, внутрішньовенних вливень.
47. Узяття крові з вени для імунологічного, біохімічного, бактеріологічного досліджень.
48. Оформлення амбулаторної карти, статистичного талону, направлення, довідок пацієнта, карти диспансерного обліку.
49. Оформлення рецептів на лікарські препарати різним категоріям пацієнтів.
50. Проведення профілактичних оглядів.
51. Надання рекомендацій пацієнтам з лікувального харчування.
52. Участь у складанні статистичних звітів.

ПЕРЕЛІК ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК ХІРУРГІЧНИЙ ПРОФІЛЬ

1. Транспортування і перекладання хворих з переломами кісток таза, стегнової кістки, ребра, хребта.
2. Підготовка марлевих кульок, серветок, турунд.
3. Знезараження та передстерилізаційне очищення виробів медичного призначення та використаного перев'язного матеріалу.
4. Контроль якості передстерилізаційного очищення.
5. Укладання матеріалу в бікси для стерилізації.
6. Підготовка зондів, дренажів до стерилізації та проведення їх стерилізації.
7. Передстерилізаційна обробка і стерилізація мисок.
8. Обробка рук сучасними та класичними методами.
9. Одягання операційної сестри і хірурга в стерильний одяг.
10. Підготовка стерильного столу до роботи.
11. Проведення місцевої анестезії, анестезії хлоретилом.
12. Підготовка та обробка операційного поля.
13. Складання набору медичних інструментів для: венесекції, трахеостомії, первинної хірургічної обробки ран, лапароцентезу, апендектомії, трепанації черепа, ампутації кінцівки, скелетного витягнення, розтину гнояків.
14. Заповнення інфузійних систем і їх підключення.
15. Визначення групи крові та резус-фактора.
16. Проведення проб на сумісність крові донора і реципієнта.
17. Катетеризація сечового міхура.
18. Проведення премедикації.
19. Підготовка анестезіологічного столика.
20. Перев'язування ран.
21. Накладання та зняття швів.
22. Накладання м'яких і твердих пов'язок: клейових, бинтових (чепець, на одне і обидва ока, вуздечку, хрестоподібну на потилицю, колосоподібну на плечовий суглоб, спіральну на грудну клітку, грудну залозу, Дезо, черепашачу, на пальці, восьмиподібну на променево-зап'ястковий суглоб), косинкові пов'язки, шини Крамера, Дітерікса), підготовка гіпсових бинтів, лонгет, накладання і зняття гіпсових пов'язок та лонгет, підготовка шини Беллера для застосування.
23. Накладання джгута при артеріальній кровотечі.
24. Пальцеве притискання артерії.
25. Проведення непрямого масажу серця.
26. Проведення штучної вентиляції легень (рот- у- рот, рот-у-ніс).
27. Надання допомоги при западанні язика.
28. Здійснення особистого протиснідного захисту при роботі з кров'ю та іншими біологічними рідинами.
29. Оформлення карти стаціонарного хворого (історія хвороби).
30. Прийом хворих та оцінка їх стану.
31. Транспортування і перекладання хворих з переломами кісток таза, стегнової кістки, ребра, хребта.
32. Підготовка марлевих кульок, серветок, турунд.
33. Знезараження і передстерилізаційне очищення виробів медичного призначення.
34. Контроль якості передстерилізаційного очищення.
35. Передстерилізаційна обробка і стерилізація лотків.
36. Обробка рук сучасними та класичними методами.
37. Підготовка стерильного стола перев'язувальної сестри до роботи.

38. Проведення місцевої анестезії, анестезії хлоретилом.
39. Складання наборів медичних інструментів для первинної хірургічної обробки ран, трахеостомії, розтину гнояків та ін.
40. Підготовка та обробка операційного поля.
41. Проведення туалету ран.
42. Накладання м'яких пов'язок на різні ділянки тіла.
43. Накладання кровоспинного джгута при артеріальній кровотечі.
44. Пальцеве притискання артерії.
45. Накладання та зняття швів.
46. Накладання та зняття лонгетних і циркулярних гіпсових пов'язок.
47. Заповнення документації хірургічного кабінету.

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК ПЕДІАТРИЧНИЙ ПРОФІЛЬ

1. Проведення прийому здорових і хворих дітей.
2. Проведення оцінки стану, встановлення діагнозу.
3. Збирання анамнезу.
4. Проведення загального огляду.
5. Проведення антропометрії.
6. Проведення оцінки фізичного та нервово-психічного розвитку дитини.
7. Визначення добової та разової кількості їжі дітям першого року життя.
8. Проведення підрахунку частоти дихання та пульсу, визначення їх характеру.
9. Проведення вимірювання артеріального тиску та його реєстрація.
10. Призначення і розрахунок доз ергокальциферолу з метою профілактики та лікування рахіту.
11. Одягання новонароджених.
12. Проведення туалету пупкової ранки.
13. Проведення ранкового туалету дитини грудного віку.
14. Узяття мазків з носа та зіву на мікрофлору.
15. Узяття калу для копрологічного та бактеріологічного досліджень, на яйця гельмінтів.
16. Узяття зіскрібка на ентеробіоз.
17. Проведення відсмоктування слизу з верхніх дихальних шляхів.
18. Проведення ШВЛ і закритого масажу серця.
19. Вимірювання температури тіла та її реєстрація.
20. Проведення контрольного зважування.
21. Застосування міхура з льодом і грілки.
22. Проведення догляду за кувезом.
23. Проведення інгаляцій киснем та лікарськими препаратами.
24. Проведення промивання шлунка.
25. Поставлення лікувальної та очисної клізм.
26. Узяття крові на біохімічне дослідження.
27. Розведення антибіотиків і розрахунок дози.
28. Проведення ін'єкцій: підшкірних, внутрішньом'язових, внутрішньовенних.
29. Проведення гігієнічної та лікувальної ванн.
30. Підготовка сумішей для годування та годування дітей з ложки, через зонд.
31. Закапування крапель у ніс, вуха, очі.
32. Накладання зігрівального компресу на вухо, грудну клітку.
33. Накладання гірчичників, проведення гірчичних обгортань.
34. Уведення газовідвідної трубки.
35. Збирання сечі для загального аналізу, за Нечипоренком, Зимницьким, на вміст

- цукру.
36. Розкладання та видача лікарських засобів.
 37. Складання схеми годувань дітей першого року життя.
 38. Проведення патронажу (допологового, новонароджених та хворих дітей).
 39. Проведення проби Манту та оцінка результату.
 40. Проведення профілактичних щеплень (складання плану та звіту).
 41. Оформлення документації (ф. № 112-0, 63-0, 30-0, 26-0).
 42. Виписування направлень, довідок, рецептів.

ПЕРЕЛІК ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК АКУШЕРСЬКО-ГІНЕКОЛОГІЧНИЙ ПРОФІЛЬ

1. Збирання загального та гінекологічного анамнезу.
2. Узяття мазків на бактеріоскопічне та цитологічне дослідження.
3. Проведення піхвових ванночок, спринцювань, введення тампонів з мазями, введення в піхву порошкоподібних лікарських засобів.
4. Підготовка медичних інструментів для взяття матеріалу на біопсію та направлення на гістологічне дослідження.
5. Складання набору інструментів для діагностичного вишкрібання порожнини матки.
6. Складання набору інструментів для пункції черевної порожнини через задне склепіння.
7. Оформлення документації.
8. Оформлення направлень на аналізи.
9. Вимірювання зовнішніх розмірів таза.
10. Вимірювання висоти стояння дна матки та обводу живота.
11. Проведення зовнішнього акушерського дослідження.
12. Узяття мазка на цитологічне дослідження.
13. Узяття мазка на бактеріоскопічне дослідження.
14. Визначення термінів вагітності, допологової відпустки та пологів.
15. Визначення групи ризику вагітних.
16. Проведення огляду грудних залоз.
17. Проведення бесіди щодо психопрофілактичної підготовки вагітних до пологів.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ЗАЛІКУ ТЕРАПЕВТИЧНИЙ ПРОФІЛЬ

1. Загальний аналіз крові, основні показники. Діагностичне значення в клініці внутрішніх хвороб.
2. Дослідження сечі (загальний аналіз, за методами Зимницького, Нечипоренка), основні показники, діагностичне значення. Дослідження мокротиння, калу, шлункового та дуоденального вмісту.
3. Електрокардіографія як метод діагностики захворювань серцево-судинної системи. Методика реєстрації електрокардіограми.
4. Інструментальні методи обстеження пацієнтів. Діагностичне значення рентгенологічного, ендоскопічного, ультразвукового методів дослідження.
5. Бронхіт (гострий і хронічний). Етіологія, патогенез, клінічні симптоми, перебіг, лікування, догляд за пацієнтами, профілактика.
6. Пневмонія, сучасна класифікація: етіологія, патогенез, клінічні симптоми, перебіг, ускладнення, особливості догляду за пацієнтами.
7. Бронхіальна астма. Етіологія, патогенез, класифікація. Клінічна картина нападу бронхіальної астми, лікування, догляд за пацієнтами.
8. Діагностика бронхіальної астми. Профілактика захворювання.
9. Туберкульоз легень. Етіологія, патогенез, класифікація, методи діагностики туберкульозу.
10. Характеристика клінічних форм туберкульозу легень, лікування, специфічна профілактика.
11. Сухий плеврит. Етіологія, основні клінічні симптоми, лікування, догляд за пацієнтами, профілактика.
12. Ексудативний плеврит. Етіологія, клінічні симптоми, діагностика. Лікування, догляд за пацієнтами, профілактика.
13. Бронхоектатична хвороба. Етіологія, патогенез, клінічні симптоми, ускладнення. Діагностика, лікування, догляд за пацієнтами, профілактика.
14. Рак легень. Чинники, які сприяють розвитку раку легень, клінічна картина залежно від локалізації пухлин. Методи діагностики хвороби та лікування пацієнтів, особливості догляду за ними.
15. Ревматична хвороба. Етіологія, патогенез, класифікація, клінічні симптоми, прогноз, діагностика, лікування, профілактика захворювання та його загострень.
16. Гіпертензивна хвороба та симптоматична артеріальна гіпертензія. Етіологія і патогенез, класифікація, основні клінічні симптоми, діагностика захворювання, принципи лікування.
17. Гіпертензивний криз, класифікація, клінічні симптоми, невідкладна медична допомога.
18. ІХС. Стенокардія, клінічна класифікація, характеристика нападу стенокардії, надання невідкладної медичної допомоги при нападі стенокардії.
19. Інфаркт міокарда. Варіанти перебігу. Ускладнення інфаркту міокарда.
20. Інфаркт міокарда. Клінічні форми. Невідкладна медична допомога, транспортування пацієнта.
21. Гостра лівошлуночкова недостатність. Причини, клінічні симптоми, принципи невідкладної медичної допомоги.
22. Гостра судинна недостатність (непритомність, колапс, шок). Причини, клінічні ознаки, надання невідкладної медичної допомоги.
23. Хронічна серцева недостатність. Клінічна класифікація, основні клінічні симптоми залежно від стадії, лікування, догляд за пацієнтами.
24. Гострий гастрит. Етіологія, патогенез, клінічні симптоми, лікування, догляд за

- пацієнтами.
25. Хронічний гастрит. Етіологія, класифікація, клінічні симптоми. Діагностика, лікування, диспансеризація.
 26. Виразкова хвороба шлунка й дванадцятипалої кишки. Етіологія, патогенез, клінічні симптоми. Методи діагностики лікування, диспансеризація.
 27. Виразкова хвороба. Ускладнення: клінічні ознаки шлункової кровотечі, перфорації шлунка, надання невідкладної медичної допомоги.
 28. Рак шлунка. Передракові захворювання. Клінічні ознаки. Методи діагностики та лікування. Особливості догляду за пацієнтами.
 29. Хронічний гепатит. Етіологія, патогенез, клінічна класифікація, основні клінічні ознаки, діагностика, лікування.
 30. Цироз печінки. Етіологія, основні клінічні ознаки, діагностика, лікування, профілактика.
 31. Хронічний холецистит. Клінічна картина, діагностика, лікування, догляд за пацієнтами, профілактика.
 32. Жовчнокам'яна хвороба. Етіологія, патогенез, клінічні симптоми печінкової коліки. Діагностика, невідкладна медична допомога.
 33. Хронічний панкреатит. Етіологія, патогенез, клінічні симптоми. Лабораторна діагностика, лікування, профілактика.
 34. Гострий гломерулонефрит. Етіологія, патогенез, клінічна класифікація. Лікування, догляд за пацієнтами, прогноз, диспансеризація.
 35. Хронічний гломерулонефрит. Етіологія, патогенез, клінічна класифікація. Клінічні ознаки, діагностика, лікування, догляд за пацієнтами, профілактика.
 36. Охорона праці при роботі з електроприладами.
 37. Профілактика професійних захворювань.

ПЕРЕЛІК ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК ХІРУРГІЧНИЙ ПРОФІЛЬ

1. Оброблення рук методом С-4.
2. Оброблення рук за методом Спасокукоцького—Кочергіна.
3. Оброблення рук стериліумом та іншими сучасними препаратами.
4. Надягання стерильного халата та рукавичок.
5. Надягання стерильного халата та рукавичок на хірурга.
6. Зупинення артеріальної кровотечі з верхньої третини плеча.
7. Зупинення артеріальної кровотечі з нижньої третини плеча.
8. Здійснення пальцевого притискання плечової артерії.
9. Проведення провідникової анестезії за Лукашевичем—Оберстом.
10. Надання допомоги при гострій затримці сечі.
11. Механічна травма живота. Діагностика. Надання допомоги.
12. Накладення пов'язки “лицарська рукавичка”.
13. Накладення пов'язки “рукавичка”.
14. Накладення пов'язки Дезо.
15. Накладення колосоподібної пов'язки на плечовий суглоб.
16. Накладення пов'язки “чепець”.
17. Накладення пов'язки “шапка Гіппократа”.
18. Накладення пов'язки “вуздечка”.
19. Накладення пов'язки на очі.
20. Накладення косинкової пов'язки в разі ушкоджень різної локалізації.
21. Визначення групи крові за допомогою стандартних сироваток.
22. Визначення групи крові за допомогою цоліклональних реагентів.
23. Визначення резус-належності експрес-методом.
24. Проведення проби на індивідуальну сумісність.
25. Проведення проби на резус-сумісність.
26. Визначення придатності крові та її препаратів до переливання.
27. Підготування медичних інструментів для венесекції.
28. Підготування медичних інструментів для первинної хірургічної обробки рани.
29. Підготування медичних інструментів для трепанації черепа.
30. Підготування медичних інструментів для операції на кінцівках.
31. Підготування медичних інструментів для скелетного витягання.
32. Підготування медичних інструментів для розтину гнояка.
33. Підготування медичних інструментів для ампутації кінцівок.
34. Підготування медичних інструментів для трахеостомії.
35. Накладання вузлових швів.
36. Зняття вузлових швів.
37. Проведення перев'язки асептичної рани.
38. Проведення перев'язки рани з анаеробною інфекцією.
39. Проведення перев'язки рани в стадії гідратації.
40. Проведення перев'язки рани в стадії дегідратації.
41. Надання допомоги в разі відкритого пневмотораксу.
42. Надання медичної допомоги в разі перелому ключиці без зміщення відламків.
43. Надання медичної допомоги в разі перелому діафіза правого плеча.
44. Надання медичної допомоги в разі перелому кісток передпліччя в середній третині.
45. Накладання медичної гіпсової пов'язки в разі перелому кісток передпліччя в типовому місці.
46. Надання медичної допомоги в разі перелому стегна.
47. Надання медичної допомоги в разі перелому кісток гомілки.

48. Надання медичної допомоги в разі опіку кисті.
49. Надання медичної допомоги в разі перелому кісток таза.
50. Здійснення суб'єктивного та об'єктивного обстеження хворого.
51. Проведення профілактики правцю у щепленого та нещепленого пацієнта.
52. Виготовлення перев'язного матеріалу (марлева кулька, серветка, турунда).
53. Здійснення передстерилізаційної обробки хірургічного інструментарію.
54. Проведення премедикації хворому.
55. Проведення реанімаційних заходів на муляжі.
56. Незащемлена грижа живота. Клінічна картина, рекомендації.
57. "Гострий живіт". Етіологія. Основні клінічні ознаки, надання допомоги.
58. Гостра крововтрата. Критерії оцінки, клінічні ознаки, надання допомоги.
59. Відмороження. Клінічна картина, надання допомоги.
60. Опіки. Визначення площі опікової поверхні, надання невідкладної допомоги.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ЗАЛІКУ ПЕДІАТРИЧНИЙ ПРОФІЛЬ

1. Анатомо-фізіологічні особливості новонародженого. Характеристика та ознаки.
2. Фізіологічні стани новонароджених.
3. Характеристика та ознаки недоношеного новонародженого.
4. Функціональні особливості органів і систем недоношеного новонародженого. Вигодовування та зігрівання.
5. Фізичний розвиток дитини.
6. Анатомо-фізіологічні особливості нервової системи. Нервово-психічний розвиток дитини.
7. Характеристика грудного вигодовування. Переваги грудного вигодовування. Види й терміни введення підгодовування.
8. Характеристика змішаного вигодовування. Протипоказання й утруднення при грудному вигодовуванні.
9. Характеристика штучного вигодовування. Молочні суміші. Гіпогалактія та її профілактика.
10. Харчування дітей віком понад 1 рік. Контроль за харчуванням у дитячому дошкільному закладі.
11. Анатомо-фізіологічні особливості шкіри. Захворювання шкіри в новонародженого.
12. Хвороби пупка. Лікування. Догляд.
13. Асфіксія новонароджених. Клінічна картина. Лікування. Догляд. Профілактика.
14. Пологові травми. Внутрішньочерепна пологова травма. Клініка. Лікування. Догляд. Профілактика.
15. Гіповітамінози. Рахіт. Етіологія. Клінічна картина.
16. Анатомо-фізіологічні особливості кісткової системи. Профілактика і лікування хворих на рахіт.
17. Гіпокальціємічний синдром. Клінічна картина. Лікування. Профілактика.
18. Гострі розлади травлення у дітей раннього віку. Клінічна картина. Лікування. Профілактика. Догляд.
19. Аномалії конституції. Ексудативно-катаральний діатез. Клінічна картина. Лікування. Профілактика. Догляд.
20. Анатомо-фізіологічні особливості ротової порожнини. Стоматит. Клінічна картина. Лікування. Догляд. Профілактика.
21. Аскаридоз. Клінічна картина. Лікування. Профілактика.
22. Ентеробіоз. Клінічна картина. Лікування. Профілактика.

23. Трихоцефальоз. Клінічна картина. Лікування. Профілактика.
24. Анатомо-фізіологічні особливості органів дихання. Стенозувальний ларинготрахеобронхіт. Етіологія. Клінічна картина. Невідкладна медична допомога.
25. Фолікулярна ангіна. Етіологія. Клінічна картина. Лікування. Догляд. Профілактика.
26. Гострий бронхіт. Етіологія. Клінічна картина. Лікування. Профілактика.
27. Анатомо-фізіологічні особливості легень. Гостра пневмонія у дітей раннього віку. Етіологія, клінічна картина, лікування вогнищевої пневмонії. Догляд.
28. Особливості перебігу пневмонії у новонароджених і недоношених новонароджених. Етіологія. Клінічна картина. Лікування. Догляд.
29. Бронхіальна астма. Етіологія. Клінічна картина. Лікування. Профілактика. Диспансерний нагляд.
30. Анатомо-фізіологічні особливості органів кровообігу. Природжені вади серця, судин. Етіологія. Клінічна картина. Лікування. Профілактика. Догляд.
31. Ревматизм. Характеристика. Етіологія. Класифікація. Лікування. Догляд. Профілактика.
32. Проведення антропометрії.
33. Визначення добової та разової кількості їжі дітям першого року життя.
34. Проведення підрахунку частоти дихання та пульсу, визначення їх характеру.
35. Проведення вимірювання артеріального тиску та його реєстрація.
36. Призначення і розрахунок доз ергокальциферолу з метою профілактики та лікування рахіту.
37. Одягання новонароджених.
38. Проведення туалету пупкової ранки.
39. Проведення ранкового туалету дитини грудного віку.
40. Проведення профілактичних щеплень.
41. Проведення проби Манту, реєстрація та оцінка.
42. Узяття мазків з носа та зіву на мікрофлору.
43. Узяття калу для копрологічного та бактеріологічного досліджень, на яйця гельмінтів.
44. Узяття зіскрібків на ентеробіоз.
45. Збирання сечі для загального аналізу, за Нечипоренком.
46. Вимірювання температури тіла.
47. Проведення контрольного зважування.
48. Узяття крові на біохімічне дослідження.
49. Розведення антибіотиків і розрахунок дози.
50. Проведення ін'єкцій: підшкірних, внутрішньом'язових, внутрішньовенних.
51. Відсмоктування слизу з верхніх дихальних шляхів.
52. Проведення ШВЛ і закритого масажу серця.
53. Застосування міхура з льодом і грілки.
54. Проведення догляду за кувезом.
55. Проведення інгаляцій киснем та лікарськими препаратами.
56. Проведення промивання шлунка.
57. Поставлення лікувальної та очисної клізм.
58. Закапування крапель в ніс, вуха, очі.
59. Накладання зігрівального компресу на вухо, грудну клітку.
60. Накладання гірчичників, проведення гірчичних обгортань.
61. Уведення газовідвідної трубки.

23. Трихоцефальоз. Клінічна картина. Лікування. Профілактика.
24. Анатомо-фізіологічні особливості органів дихання. Стенозувальний ларинготрахеобронхіт. Етіологія. Клінічна картина. Невідкладна медична допомога.
25. Фолікулярна ангіна. Етіологія. Клінічна картина. Лікування. Догляд. Профілактика.
26. Гострий бронхіт. Етіологія. Клінічна картина. Лікування. Профілактика.
27. Анатомо-фізіологічні особливості легень. Гостра пневмонія у дітей раннього віку. Етіологія, клінічна картина, лікування вогнищевої пневмонії. Догляд.
28. Особливості перебігу пневмонії у новонароджених і недоношених новонароджених. Етіологія. Клінічна картина. Лікування. Догляд.
29. Бронхіальна астма. Етіологія. Клінічна картина. Лікування. Профілактика. Диспансерний нагляд.
30. Анатомо-фізіологічні особливості органів кровообігу. Природжені вади серця, судин. Етіологія. Клінічна картина. Лікування. Профілактика. Догляд.
31. Ревматизм. Характеристика. Етіологія. Класифікація. Лікування. Догляд. Профілактика.
32. Проведення антропометрії.
33. Визначення добової та разової кількості їжі дітям першого року життя.
34. Проведення підрахунку частоти дихання та пульсу, визначення їх характеру.
35. Проведення вимірювання артеріального тиску та його реєстрація.
36. Призначення і розрахунок доз ергокальциферолу з метою профілактики та лікування рахіту.
37. Одягання новонароджених.
38. Проведення туалету пупкової ранки.
39. Проведення ранкового туалету дитини грудного віку.
40. Проведення профілактичних щеплень.
41. Проведення проби Манту, реєстрація та оцінка.
42. Узяття мазків з носа та зіва на мікрофлору.
43. Узяття калу для копрологічного та бактеріологічного досліджень, на яйця гельмінтів.
44. Узяття зіскрібків на ентеробіоз.
45. Збирання сечі для загального аналізу, за Нечипоренком.
46. Вимірювання температури тіла.
47. Проведення контрольного зважування.
48. Узяття крові на біохімічне дослідження.
49. Розведення антибіотиків і розрахунок дози.
50. Проведення ін'єкцій: підшкірних, внутрішньом'язових, внутрішньовенних.
51. Відсмоктування слизу з верхніх дихальних шляхів.
52. Проведення ШВЛ і закритого масажу серця.
53. Застосування міхура з льодом і грілки.
54. Проведення догляду за кувезом.
55. Проведення інгаляцій киснем та лікарськими препаратами.
56. Проведення промивання шлунка.
57. Поставлення лікувальної та очисної клізм.
58. Закапування крапель в ніс, вуха, очі.
59. Накладання зігрівального компресу на вухо, грудну клітку.
60. Накладання гірчичників, проведення гірчичних обгортань.
61. Уведення газовідвідної трубки.

ПЕРЕЛІК ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ ДО ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ЗАЛІКУ АКУШЕРСЬКО-ГІНЕКОЛОГІЧНИЙ ПРОФІЛЬ

1. Особливості та значення анамнезу в гінекології, методика збирання анамнезу.
2. Методика і значення гінекологічного дослідження. Додаткові методи дослідження в гінекології (інструментальні).
3. Неправильні положення матки: причини, клінічні прояви, діагностика, профілактика.
4. Порушення менструального циклу (за типом дисфункційних маткових кровотеч): етіологія, клінічні прояви, діагностика, профілактика. Порушення менструального циклу (за типом аменореї): етіологія, клінічні прояви, діагностика, профілактика.
5. Запальні хвороби жіночих статевих органів специфічної та неспецифічної етіології: Клінічна картина, діагностика, лікування.
6. Поняття про пухлини. Характеристика злоякісних та доброякісних пухлин. Онкологічна служба в Україні. Доброякісні пухлини матки та яєчників: клінічна картина, діагностика, принципи лікування.
7. Злоякісні пухлини жіночих статевих органів: стадії поширення, клінічна картина, діагностика, значення біопсії, принципи комбінованого лікування.
8. Позаматкова вагітність: причини, клінічна картина, діагностика, лікування, невідкладна допомога.
9. Апоплексія яєчників, перекрут ніжки кісти та кістома яєчника: клінічна картина, діагностика, невідкладна допомога.
10. Хірургічне лікування в гінекології: підготовка хворих до операції, догляд за післяопераційними хворими.
11. Будова таза. Розміри таза та їх вимірювання. Діагностика вагітності в ранні та пізні терміни.
12. Гестози вагітних: поняття, класифікація.
13. Невиношування вагітності: причини мимовільного абортів, клінічні стадії, тактика. Передчасні пологи: особливості ведення.
14. Кровотечі в другій половині вагітності.
15. Вузький таз: поняття, класифікація, діагностика, особливості ведення пологів. Клінічна оцінка таза під час пологів.
16. Тазове передлежання плода: класифікація, ускладнення в пологах, особливості ведення вагітності та пологів.
17. Багатоплідна вагітність: діагностика, ускладнення, ведення пологів.
18. Септичні післяпологові захворювання: етіологія, класифікація, причини, діагностика, клінічні прояви, профілактика.
19. Розрив матки: етіологія, класифікація, причини, клінічна картина загрозливого розриву матки та розриву, який стався. Тактика фельдшера.

4. Індивідуальні завдання

З метою набуття здобувачами освіти під час практики умінь та навичок самостійно розв'язувати виробничі, наукові і організаційні завдання та активізувати їхню діяльність, розширити світогляд, підвищити ініціативу здобувачам освіти пропонується виконати такі індивідуальні завдання:

- виготовити тематичні санбюлетені (стенди, таблиці, муляжі, кросворди тощо) за рекомендаціями методичних керівників практики;
- скласти план та підготувати тези лекції для пацієнтів терапевтичного відділення, хірургічного відділення, педіатричного, гінекологічного відділення на тему: «Особиста гігієна», «Здоровий спосіб життя – основа довголіття»,

«Харчування при захворюванні на ...» «Профілактика пухлин шлунка, стравохода, поперечної ободової кишки», «Профілактика пухлин шийки і тіла матки», «Профілактика пухлин сечової і статевих систем», «Профілактика пухлин гортані, носоглотки, приносових пазух, рота, глотки», «Профілактика захворювань, що передаються статевим шляхом» тощо;

- скласти план та підготувати тези лекції з основ охорони праці для середнього медичного персоналу маніпуляційного кабінету, ендоскопічного кабінету, хірургічного відділення, жіночої консультації, тощо;
- проводити профорієнтаційну роботу серед працюючої молоді, в лікувально-профілактичних установах та школах за місцем проходження практики;
- вивчати структуру захворювань у місцях проходження практики (збирати статистичні дані з окремих патологічних одиниць), враховуючи дані сучасної екологічної ситуації та воєнного стану

5. Методи навчання

Умовою якісної підготовки здобувачів освіти під час проходження практики є дотримання єдиних вимог до техніки виконання маніпуляцій на базах лікувально-профілактичних закладів, які забезпечуються співпрацею методичних, загальних і безпосередніх керівників.

Освітній процес здійснюється за традиційною технологією: практична робота, самостійна позааудиторна робота.

Практична робота спрямована на розширення базових професійних знань та удосконалення практичних навичок. У лікувально-профілактичних закладах здобувачі освіти вдосконалюють уміння спілкуватися з медичним персоналом, пацієнтами безпосередньо при роботі з хворими.

6. Методи контролю

Під час виробничої практики контроль знань проводиться різними методами: опитування, розв'язування тестових завдань, та індивідуальне виконання практичної навички на робочому місці. Значне місце при оцінці знань відводиться розв'язуванню ситуаційних задач як типових, так і підвищеної складності.

Проводиться систематичний контроль за веденням щоденників здобувачами освіти.

Контроль самостійної позааудиторної роботи проводиться у формі перевірки та оцінювання виконання індивідуальних завдань.

Підсумковий контроль проводиться у формі диференційованого заліку, який включає усні відповіді та розв'язання ситуаційної задачі з виконанням практичної навички.

7. Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти.

Засіб оцінювання результатів навчання:

- диференційований залік.

Оцінювання здобувачів освіти після закінчення виробничої практики здійснюється за чотирибальною (національною) шкалою: «5» - (відмінно), «4» - (добре), «3» - (задовільно), «2» - (незадовільно) .

Оцінка 5.Здобувач освіти вільно володіє теоретичним матеріалом. Виконуючи

завдання, виявляє творчі здібності самостійно проводить аналогії, надає порівняльні характеристики, обґрунтовуючи свої відповіді, користується широким арсеналом доказів своєї думки, наводить приклади.

Володіє уміннями і компетенціями для здійснення виробничих функцій при виконанні типових та нестандартних завдань виробничої діяльності, в тому числі: догляд за хворими, профілактичною, організаційно – методичною та технічною.

При виконанні практичних навиків здобувач освіти:

1. Повністю, без помилок виконує всі етапи алгоритму дій в повному обсязі.
2. Враховує показання та протипоказання.
3. Застосовує навички спілкування з пацієнтом на всіх етапах алгоритму.

Здобувач освіти також володіє:

1. Соціально-особистими компетенціями – системним та креативним мисленням, властивостями комунікабельності та адаптивності, доцільної критичності і самокритичності.
2. Загально- науковими компетенціями – має базові знання з програмного матеріалу і застосовує їх при виконанні виробничих завдань.
3. Загально-професійними та фаховими компетенціями:
 - застосовує на практиці принципи медичної етики та деонтології;
 - розуміє соціальні та правові наслідки своєї професійної діяльності;
 - володіє комунікативними навичками;
 - використовує стандарти та нормативну базу галузі охорони здоров'я;
 - володіє навичками з охорони праці та інфекційної безпеки.

Оцінка 4. Здобувач освіти володіє теоретичним матеріалом, виконує типові завдання виробничої діяльності, орієнтується в нестандартних ситуаціях, усвідомлює основні поняття, може пояснити зв'язок між причиною і наслідками.

Володіє уміннями і компетенціями для здійснення виробничих функцій при виконанні типових та нестандартних завдань виробничої діяльності, в тому числі: догляд за хворими, профілактичною, організаційно – методичною та технічною.

При виконанні практичних навиків здобувач освіти:

1. Повністю, без помилок виконує всі етапи алгоритму дій в повному обсязі.
2. Враховує показання та протипоказання.
3. Застосовує навички спілкування з пацієнтом на всіх етапах алгоритму.

Здобувач освіти також володіє:

1. Соціально-особистими компетенціями – системним та креативним мисленням, властивостями комунікабельності та адаптивності, доцільної критичності і самокритичності.
2. Загально- науковими компетенціями – має базові знання з програмного матеріалу і застосовує їх при виконанні виробничих завдань.
3. Загально-професійними та фаховими компетенціями:
 - застосовує на практиці принципи медичної етики та деонтології;
 - розуміє соціальні та правові наслідки своєї професійної діяльності;
 - володіє комунікативними навичками;
 - використовує стандарти та нормативну базу галузі охорони здоров'я;
 - володіє навичками з охорони праці та інфекційної безпеки.

Оцінка 3. Здобувач освіти володіє більшою частиною теоретичного матеріалу, але не завжди робить правильні логічні висновки і узагальнення.

Володіє загально-професійними і фаховими компетенціями.

Не достатньо володіє навичками з охорони здоров'я.

Володіє уміннями і компетенціями для здійснення виробничих функцій при виконанні типових та нестандартних завдань виробничої діяльності, в тому числі:

доглядом за хворими, профілактичною, організаційно-методиною та технічною.

При виконанні практичних навичок здобувач освіти:

- Допускає помилки, які завдають шкоди психічному здоров'ю пацієнта.
- Не може чітко указати показання та протипоказання для здійснення процедури.
- Не чітко виконує підготовчий і завершальний етапи алгоритму практичного навичка.

Оцінка 2. Під час здійснення виробничих функцій, здобувач освіти виконує окремі типові завдання професійної діяльності. Не демонструє систему необхідних умінь для формування загально-професійних компетенцій, не володіє системним мисленням.

Здобувач освіти частково усвідомлює значення теоретичного матеріалу для застосування в майбутній професії фельдшера чи медичної сестри.

Не повністю розуміє або плутає значення ключових понять з теми. Не достатньо володіє теоретичними знаннями, вміннями та навиками. Не здатний відповідати на більшість питань. Допускає помилки, які завдають шкоди здоров'ю пацієнта.

8. Методичне забезпечення.

1. Підготовлені щоденники практики для здобувачів освіти очної форми навчання.
2. Підготовлені щоденники практики для здобувачів освіти дистанційної форми навчання.
3. До кожної практичної навички підготовлено алгоритми виконання практичних навичок, а також набір ситуаційних задач та тестових завдань різного рівня складності.
4. Для контролю позааудиторної самостійної роботи підготовлені тестові завдання, клінічні ситуаційні задачі, запитання для самоконтролю, рекомендована література та інтернет-джерела.
5. До диференційованого заліку підготовлені білети.

9. Рекомендована література.

Відділення терапевтичного профілю.

- Бондаренко А.Д.* Навчально-методичний посібник із терапії. — К.: Б. в., 2003.
- Єпішина А.В.* Внутрішні хвороби. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2005.
- Кузьмін В.Д.* Довідник домашнього лікаря. — М.: Астрель, 2000.
- Мостовий Ю.М.* Сучасні класифікації та стандарти лікування розповсюджених захворювань внутрішніх органів. — Вінниця, 2011.
- Нейко Є.М., Боцюрко В.І.* Внутрішні хвороби. — К.: Здоров'я, 2000.
- Середюк Н.М.* Внутрішня медицина. — К.: Медицина, 2006.
- Швеє М.І., Пасечко Н.В.* Терапія. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2007.

Відділення хірургічного профілю -

- Кім О.М., Ковальчук О.Л.* Хірургія. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2004.
- Кондратенко П.Г.* Хірургія. — К.: Медицина, 2009.

- Оскретов В.І.* Загально-хірургічні навички. — Н. Новгород: НГМА, 2002.
- Петров С.Н.* Общая хирургия. — М.: Б. и., 2005.
- Черенько Н.П., Ваврик Ж.М.* Загальна хірургія. — К.: Здоров'я, 2000.
- Шевчук Д.А.* Общая хирургия. — Ростов на/Д: Феникс, 2007.
- Шідловський В.О., Захариш М.П.* Факультетська хірургія. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2002.

Відділення педіатрії

- Белебезьсева Г.І.* Інтенсивна терапія в педіатрії. — К.: Медицина, 2008.
- Гнатюк О.І.* Клінічна гематологія дитячого віку. — Вінниця: Глобус-преса, 2009. — 160 с.
- Гнатюк О.І., Попов В.П.* Кардіологія дитячої віку. — Вінниця: Глобус-преса, 2009. — 180 с.
- Денисенко О.В.* Інфекційні хвороби в модулях. — К.: Медицина, 2009. — 166 с.
- Капітан Т.В.* Пропедевтика дитячих хвороб з доглядом за дітьми: підручник. — Вінниця — К.: Б.в., 2002. — 719 с.
- Касевич Н.М., Шаповал К.І.* Охорона праці та безпека життєдіяльності медичних працівників: підручник. — К.: Медицина, 2007.
- Курдюмова Н.О., Поліщук Т.Г.* Практикум з педіатрії в модулях. — К.: Медицина, 2011.
- Поцюрко Р.І.* Невідкладні стани в педіатрії: навч. посіб. — К.: ВСВ “Медицина”, 2010.
- Тарасюк В.С., Адрієвський І.Ю.* Педіатрія в модулях: навч. посіб. — К.: Медицина, 2008.
- Ткаченко Д.А., Поцюрко Р.І.* Педіатрія з курсом інфекційних хвороб та основами імунопрофілактики. — К.: Медицина, 2009.
- Энциклопедический справочник современных лекарственных препаратов* / Под ред. А.И. Ловяшина. — Донецк: Б.и., 2009. — 862 с.

Відділення акушерсько-гінекологічного профілю.

- Грищенко В.І., Щербина М.О.* Гінекологія: Підручник. — К.: Медицина, 2007.
- Грищенко В.І., Щербина М.О.* Акушерство: Підручник. — К.: Медицина, 2009. — 408 с.
- Касевич Н.М., Шаповал К.І.* Охорона праці та безпека життєдіяльності медичних працівників: підручник. — К.: Медицина, 2007. — 224 с.
- Мазорчук Б.Ф., Жученко П.Г.* Акушерство і гінекологія № 1: Підручник. — К.: Ріхтер Гедеон, 2005.
- Мазорчук Б.Ф., Жученко П.Г.* Акушерство і гінекологія № 2: Підручник. — К.: Астеллас Фарма Юрон Б.В., 2007.
- Мороз Л.О.* Гінекологія: підручник. — К.: Здоров'я, 2002.
- Мороз Л.О.* Посібник для практичних занять з акушерства. — К.: Здоров'я, 2006. — 258 с.
- Назарова І.В.* Невідкладні стани в акушерстві: навч. посібник. — К.: Медицина, 2008. — 104 с.
- Назарова І.Б., Самойленко В.Б.* Фізіологічне акушерство: Підручник. — К.: Медицина, 2009. — 407 с.
- Степанківська О.В., Щербина М.О.* Гінекологія: Підручник. — К.: Здоров'я, 2010.

- Хміць С.В. Гінекологія: підручник. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2006.
- Хміць С.В., Романчук Л.І., Кучма З.М. Акушерство: підручник. — Тернопіль: підручники і посібники, 2008. — 624 с.
- Хохліч Т.І. Практикум з гінекології. — К.: Здоров'я, 2000. — 200 с.
- Шатило В.Й., Яворський П.В. Практикум з фантомного акушерства.—К.: Медицина, 2010. — 112 с.

10. Інформаційні ресурси

1. "Google"
2. <http://svit.ukrinform.ua/population.php>
3. www.vikipedia.com
4. Old.udcc.ua/ukarilibrary/moro/1217
5. <http://ukrgazeta.plus.org.ua/article.php?ida=404>
6. <http://readbookz.com/book/194/7349.html>
7. http://osvita.ua/school/lessons_summary/health/30847/
8. http://www.reprohealth.info/uk/for/men_and_women/unwanted_pregnancy/after_abortion_contraception
9. http://tfh.jsi.com/Resources/Docs/pp_pa_manual-ukr.pdf
10. uk.wikipedia.org/wiki/
11. <http://www.ukrreferat.com>
12. <http://uk.wikipedia.org>
13. <http://www.horting.org.ua/node/755>
14. http://www.cancer.ic.ck.ua/u_index_4_3.htm
15. <http://ua-referat.com>
16. <http://ua.textreferat.com/referat-15690-1.html>